

ÖTVENÉVESEK A MAGYAR–AUSZTRÁL DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK – AZ OSZTRÁK–MAGYAR MONARCHIA FŐKONZULÁTUSÁTÓL MAGYARORSZÁG KONZULI IRODÁJÁIG

Fifty Years of Hungarian-Australian Diplomatic Relations –
From the Consulate General of the Austro-Hungarian Monarchy
to the Consular Office of Hungary

Bucsi Anikó¹

2022 tavaszán volt a fél évszázados évfordulója,² hogy a két, egymástól hatalmas távolságra található ország, Magyarország és a nála mintegy nyolcvankétszer nagyobb területű kontinens-állam,³ Ausztrália diplomáciai kapcsolatot létesített egymással. A kapcsolatfelvétel azonban nem volt előzmények nélküli. 1871-től az Osztrák–Magyar Monarchiát tiszteletbeli konzul képviselte a két legnagyobb ausztrál városban, Melbourne-ben és Sydney-ben. Az egységes Ausztrália 1901-es létrejöttét követően Bécs rövidesen hivatásos diplomata által vezetett főkonzulátus létesítését határozta el Sydney-ben, amely 1902-ben már meg is nyitotta kapuit – mintegy két utcányira attól az épülettől, ahol Magyarország jelenlegi konzuli képviselete működik.⁴

A térségben a következő évtizedben lassan kiépülő osztrák–magyar konzuli hálózatot az I. világháború kitörése szinte azonnal elsöpörte, a függetlenné vált Magyarország külügyi döntéshozóit a következő évtizedekben pedig a közelebbi desztinációk kötötték le. A II. világháborút

¹ dr. Bucsi Anikó, Külgazdasági és Külügyminisztérium, foglalkozás jogász, EU szakjogász. A szerző további munkásságát lásd a Magyar Tudományos Művek Tára oldalán: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10084109>

E-mail címe: aniko.bucsi@gmail.com

² A NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK 6/1972. SZÁMÚ HATÁROZATA A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ÉS AZ AUSZTRÁLIAI ÁLLAMSZÖVETSÉG KÖZÖTTI DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATRÓL, 1972.

³ DOMANICZKY, 2018. 71–72. o.

⁴ DOMANICZKY, 2020. 83., 116. o.

követően a két állam éveken át a londoni képviselleteiken keresztül érintkezett egymással. Magyarország csak 1956 elejére jutott odáig, hogy a melbourne-i olimpia margóján egy ausztráliai magyar konzuli képviselő létrehozásáról kezdeményezzen tárgyalásokat. A siker küszöbén azonban ez a lehetőség kútba esett: az 1956-os forradalom és annak leverése hosszú időre a „fagypontra közelébe” hűtötte a magyar–ausztrál kapcsolatokat.⁵

Ausztrália, amely kezdettől fogva élénk figyelemmel kísérte a magyar menekültek sorsát – akik közül közel tízezer főt be is fogadott –, valamint a Magyarországon politikai okból bebörtönzöttek helyzetét, a hatvanas évek közepén még csak a konzuli ügyek terén mutatott hajlandóságot az együttműködésre – amelyet egyébként az ausztráliai magyar diaszpóra mérete és ügyeinek összetettsége maximálisan indokoltá is tett. Magyar oldalról ekkoriban került előtérbe a korábban (1961–1965 között) Jakartában harmadtitkárként szolgáló Kázmér Zsigmond, aki közelről látta az ausztráliai magyarok konzuli ügyeivel kapcsolatos nehézségeket, és hazatérve egy helyi konzulátus megnyitására is javaslatot tett.⁶ Ausztrália előbb – a középkelet-európai országokkal való gazdasági közeledés jegyében – egy külgazdasági iroda felállítását hagyta jóvá Sydney-ben, majd 1966-ban sor került a konzuli kapcsolatok felvételére, amelyet 1967-ben a sydney-i magyar főkonzulátus felállítása követett.⁷ Az első főkonzul (1967–1971 között) az akkor már az ausztrál ügyekben is naprakész Kázmér Zsigmond lett.⁸ Kázmér legnagyobb érdeme, hogy a kapcsolatok kiépítése mellett nemcsak az ausztrál diplomatákkal, hanem – a szocialista rendszer képviselőjeként – a magyar kiküldötteket általában bojkottáló ausztráliai magyarokkal is jó kapcsolatokat tudott kiépíteni. Elsősorban ennek – kiváló kapcsolatteremtő képességének – köszönhető, hogy miután 1972-ben Magyarország és Ausztrália között a diplomáciai kapcsolatok felvétele is megtörtént, 1975-ben nagykövetség térhetett vissza. Második kiküldetésének (1975–1979) legfontosabb feladata a canberrai magyar nagykövetség felállítása lett.⁹

⁵ Részletesen lásd: DOMANICZKY, 2018. 346–348. o.

⁶ KÁZMÉR, 2022. 66–69. o.

⁷ Részletesen lásd: DOMANICZKY, 2018. 348–352. o.

⁸ KÁZMÉR, 2002. 73–102. o.

⁹ KÁZMÉR, 2002. 129–184. o.

I. DINAMIKUSAN FEJLŐDŐ KAPCSOLATOK

Az első magyar főkonzult és nagykövetet az elmúlt több mint négy évtized alatt tizenegy magyar diplomata váltotta Canberrában (és már útra készen várakozik a tizenkettedik nagykövet is!).¹⁰ Mindeközben az ausztrál–magyar kapcsolatok korábban soha nem látott fejlődésnek indultak. Újra kiépült a magyar konzuli hálózat a Dél Keresztje alatt, és két helyen – Sydney-ben és Melbourne-ben – hivatásos konzul áll a konzulátusok élén. Hosszú – több cikluson átnyúló – tárgyalások eredményeként kiemelt fontosságú egyezmények kerültek aláírásra, melyek közül a két legjelentősebb a Szociális Biztonsági Egyezmény (2011) és a *Working Holiday* Egyezmény (2016).¹¹ Szobrok és emlékművek készültek, mint például Canberrában a Székelykapu (2013), a Semmelweis Ignác-szobor (2019) vagy Melbourne-ben a Puskás-szobor (2017).

Az ausztrálok által mindvégig megkülönböztetett figyelemmel kezelt magyar közösség magyarországi kapcsolatai is erősödtek, ahogyan 2010 után a magyar kormány a diaszpóra támogatásának újabb és újabb formáit hozta létre. A Mikes-program révén a határokon túlra került magyar könyvtári és levéltári anyagok – köztük például az ausztrál földben nyugvó Lakatos Géza magyar miniszterelnök (1944) vagy az ausztrál bennszülött nyelvek egyik szakértőjének számító Eric Vasse (Vászolyi Erik)¹² hagyatéka – érkezett haza.¹³ A Kőrösi Csoma Sándor Program keretében pedig elsősorban a diaszpóra magyar szervezeteinek munkáját segítő fiatalok keltek át az óceánon. A tudományos kapcsolatok is megélénkültek: míg a 2000-es években a magyar diplomácia főleg az ausztrál egyetemekkel való kapcsolatépítésre koncentrált, az utóbbi években nagy hangsúlyt fektettek a hungarikumnak számító Pető-módszer népszerűsítésére.¹⁴ Másképpen szólva a jelentős távolság ellenére az elmúlt évtizedekben számos irányban és területen épült ki partneri viszony a két ország között.

¹⁰ A köznyelvben általában Ausztrálként emlegetett Ausztráliai Államszövetségbe akkreditált magyar nagykövetek nevét és szolgálati idejüket lásd: DOMANICZKY, 2018. 352. o.

¹¹ A Magyarország által kötött *working holiday* egyezményekről általában lásd: F. TÓTH – DOMANICZKY, 2021.

¹² A pályafutását finnugristaként kezdő nyelvészprofesszor az ausztrál bennszülött nyelvekről magyar nyelven is készített egy hiánypótló áttekintést. Forrás: Vászolyi, 2003.

¹³ Összefoglalóan lásd: ÉRTÉKES HAGYATÉKOK ÉRKEZTEK MAGYARORSZÁGRA A MIKES KELEMEN PROGRAM KERETÉBEN, 2022.

¹⁴ Lásd például: TUDOMÁNYDIPLOMÁCIAI FŐOSZTÁLY

II. NEMZETEK KÖZÖTTI KÖLCSÖNÖS SZIMPÁTIA

E sokoldalú, az átlagosnál sokszor mélyebb és összetettebb kapcsolatok legfontosabb mozgatórugója talán a két nép közötti szimpátiában keresendő. A kicsiny Magyarország részéről az őszinte érdeklődés már a 18. század végén jelentkezett, amikor Decsy Sámuel elkészítette az első magyar nyelvű leírást a távoli, csendes-óceáni térségről.¹⁵ A kapcsolatok innentől kezdve viszonylag gyorsan realizálódtak, hiszen a magyarok igen korán, Sydney alapítása után mindössze négy évtizeddel jelentek meg a nagy déli kontinensen, és az első magyar még fegyencként érkezett ide Angliából. Az ausztráliai magyar közösség tehát tulajdonképpen kezdettől fogva részt vett ennek az országnak az építésében, osztozott a nehézségekben, együtt örült a sikereknek.

Az ausztrálokban több mint egy évszázaddal később, a II. világháborút követően ébredt fel a szimpátia, amikor először szálltak partra nagyobb számban magyar bevándorlók, és az aussie-k¹⁶ közelről megfigyelhették, hogy milyen keményen láttak munkához. Miközben lelkesen dolgoztak a gátakon, a farmokon, a bányákban és a cukornád-ültetvényeken, nemcsak saját életüket építették, hanem az új, soknemzetiségű Ausztráliát is.¹⁷ Az ausztrálokat, akik a tehetséget és a teljesítményt mindig nagyra értékelték, jelentős részben ezek az első benyomások vezették, amikor 1956-ban megnyitották országukat a forradalom leverését követően külföldre menekült magyarok előtt.

III. MEGEMLÉKEZÉS ÉS KÖNYVBEMUTATÓ

A 20. század eleje óta a magyar közösség a többségi nemzethez képest elenyésző számaránya, illetve a rendkívül gyors asszimiláció ellenére is számos tehetséget tudott felmutatni, akik – két világ határán élve – egyszerre

¹⁵ Decsy Sámuel: Ó-Polynésziának, azaz e világ ötödik részének rövid históriája (Magyar Almanák, Bécs, 1795. 39–210.) Elemzését lásd: DOMANICZKY, 2018. 59. o.

¹⁶ Az ausztrálok szlengben használt neve (ejtsd: osszi).

¹⁷ Az „új Ausztrália” és „új ausztrálok” kifejezésekkel az ausztrál történetírás a II. világháborút követően végbement politikai és társadalmi változásokra utal. Összefoglalóan lásd például: KUNZ, 1988.

gazdagították az ausztrál és a magyar kultúrát.¹⁸ Egyikük a 20. század elején Ausztráliában letelepedő magyar mérnök, Gubányi Károly volt. Gubányi pályafutását nagymértékben meghatározták a történelmi sorsfordulók. Mandzsúriából a japán–orosz háború miatt kellett eljönnie, ezt követően utazott el Ausztráliába, ahol egy pillanat alatt beleszeretett a kontinensbe, és elhatározta, hogy hosszabb ideig ott marad. Farmot vásárolt egy, a magyar Alföldre sok tekintetben hasonlító vidéken, a Riverinán, és gyorsan beilleszkedett a helyi közösségbe. Hét ausztráliai év után a feltámadó honvágya miatt költözött vissza Magyarországra. Később vissza akart térni, de ebben az I. világháború kirobbanása megakadályozta, így végleg Magyarországon maradt. Az akkori brit gyarmatot nagy jövő előtt álló sikeres országgént, az akkor még főleg brit-tudatú lakóit egy új, önálló népként, az ausztrálként leíró Gubányi nevéhez fűződik az első tudományos igénnyel megírt magyar nyelvű könyv a déli kontinensről, amely először 1915-ben jelent meg.¹⁹

A magyar–ausztrál diplomáciai kapcsolatok felvételének ötvenedik évfordulója alkalmából a Diaszpóra Kutatásáért Alapítvány, a Fakultás Kiadó és a Magyar Földrajzi Múzeum együttműködésének köszönhetően elkészült e könyv angol fordítása, amely végül kétnyelvű, magyar–angol kiadásban látott napvilágot.²⁰ A fordítást a térséget jól ismerő jogtörténész (és korábbi ausztráliai magyar konzul), Domaniczky Endre készítette, aki a Földrajzi Múzeumban található Gubányi-hagyaték és más levéltárakban fennmaradt eredeti dokumentumok alapján egyúttal megírta Gubányi eddig csak töredékesen összeállított életrajzát is.

A kötet bemutatójához kapcsolódó megemlékezésen megjelentek és köszöntőt mondtak a térségben korábban szolgáló magyar nagykövetek. Jelen volt az első magyar nagykövetünk, Kázmér Zsigmond (1975–1979), továbbá a rendszerváltozás utáni nagyköveteink közül Fodor Lajos (2003–2007), Csaba Gábor (2007–2011) és Gruber Attila (2015–2018). Interneten keresztül jelentkezett be Sikó Anna (2011–2015), üdvözlő sorokat küldött Mikola István jelenlegi nagykövet (2018–2022), és rövid bemutatkozó beszédet mondott Csenger-Zalán Zsolt kijelölt nagykövet is, aki 2022 szeptemberében foglalja el canberrai állomáshelyét. A megemlékezést a vendéglátó Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója, a nemzetközileg is elismert

¹⁸ Elegendő itt csupán a két híres – magyar származású – ausztrál festőművész, Des Orban (Orbán Dezső), illetve Judy Cassab (Kaszab Judit) emlékét felidézni, akiknek tevékenységét és életművét mindkét ország magas kitüntetések adományozásával ismerte el.

¹⁹ GUBÁNYI, 1915.

²⁰ GUBÁNYI, 2022.

tudománytörténész, Kubassek János, illetve a Külgazdasági és Külügyminisztérium részéről Fábián Emília főosztályvezető nyitotta meg. A résztvevőket Érd megyei jogú város vezetése nevében Tetlák Örs alpolgármester köszöntötte. A rendezvény könyvbemutatóval zárult, amelyen Gubányi *Ausztrália* című munkáját Gercsák Gábor, az ELTE IK Térkép-tudományi és Geoinformatikai Intézetének nyugalmazott oktatója, Gubányi életrajzát pedig Domaniczky Endre ismertette. A rendezvényről kétrészes interjút közölt a Sydney Magyar Rádió.²¹

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK 6/1972. SZÁMÚ HATÁROZATA A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ÉS AZ AUSZTRÁLIAI ÁLLAMSZÖVETSÉG KÖZÖTTI DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATRÓL (1972). Magyar Közlöny 1972/26.
- BÁBA IVÁN – SÁRINGER JÁNOS (főszerk.) (2021). Új Diplomáciai Lexikon I–II. Kairosz, Budapest
- DOMANICZKY ENDRE (2018). Ausztrália magyar szemmel, Fakultás, Budapest
- DOMANICZKY ENDRE (2020). Ausztrál fővárosok: Sydney, Melbourne, Canberra, Fakultás, Budapest
- ÉRTÉKES HAGYATÉKOK ÉRKEZTEK MAGYARORSZÁGRA A MIKES KELEMEN PROGRAM KERETÉBEN (2022). Letöltés helye: <https://www.kulhoni magyarok.hu/kulhoni-magyarok-hirek/ertesek-hagyatekok-erkeztek-magyarorszagra-a-mikes-kelemen-program-kereteben/> (Letöltve: 2022.10.28.)
- F. TÓTH GÁBOR – DOMANICZKY ENDRE (2021). Working Holiday Scheme (WHS). In: Bába Iván – Sáringer János (főszerk.): Új Diplomáciai Lexikon. Bp., Kairosz. I/352.)
- GUBÁNYI KÁROLY (1915): Ausztrália, Lampel, Budapest
- GUBÁNYI KÁROLY (2022): Ausztrália / Gubanyi, Charles: Australia, Fakultás, Budapest
- KÁZMÉR ZSIGMOND (2002). Excellencián innen és túl..., Minerva, Budapest
- KUNZ, EGON (1988). Displaced persons. Calwell's New Australians, ANU Press, Sydney

²¹ Lásd: www.radiomozaisydne.com.au (2022.06.12-i és 2022.07.10-i adás)

TUDOMÁNYDIPLOMÁCIAI FŐOSZTÁLY. Letöltés helye:

<https://tdf.kormany.hu/peto-modszer-nepszerusitese-ausztraliaban>

(Letöltve: 2022.10.28.)

VÁSZOLYI ÉRIK (2003): Ausztrália bennszülött nyelvei, L'Harmattan, Budapest